

בעזרי"ת

ספר

איזהו מקומן

על מסכת גדה

אוצר

ציונים הערות ומראי מקומות

דף על דף לפי סדר הגפ"ת

על כל המסכת

כולל מפתח נושאים מקיף ומפורט

ליקטתי אספתי וערכתי בסיעתא דשמיא

יהודה אריה בלאמו"ר הרב ר' אברהם יצחק שליט"א פרידלס

שנת התשס"ה

בני ברק

פרק שלישי - המפלת התיכה

מתני

המפלת כמין קליפה כמין שערה כמין עפר כמין יבחושין אדומים - אדומים דקתני קאי אכולהו - משנה אחרונה, אליהו רבא, וחכמת בצלאל. והמאירי הוסיף דה"ה אם הם שחורים וכן מסיק בשו"ת חת"ס (יו"ד סי' קפ"ו) דלאו דוקא אדומים אלא ה"ה שחורים, ודלא כהשואל שם שנקט דביבש לא אמרינן דשחור אדום הוא אלא שלקה. ויעוי' ברש"ש אמאי לא תני גמי בבבא זו אם יש עמהן דם טמאה ואם לאו טהורה."

כמין עפר - כל הפוסקים הביאו משנתנו כצורתה, לכד מהטור בסי' קפ"ח שהשיטת 'כמין עפר' ואתרו נמשך השו"ע, ובביאור סברתם יעוי' בסד"ט (קפח. ו.), ובלחור"ש (קפח. ו.).

תטיל למים - הא דלא קתני לעיל בתיכה תטיל למים אם נמוחו טמאה וכו' - עיי' בהגהות הרד"ל ומשנה אחרונה ורש"ש בתיכה לא שייך הטלה למים.

כרם יעוי' במאירי (ד"ס ואמרו) שהביא מהירושלמי דס"ל דבריים האמורים בזה נאמרו בזה, ותיכה נמי תטיל למים.

אם נמוחו טמאה - עיי' בכינה אדם (כלל קי"א. ו.) מחלוקתו עם הבית מאיר האם צריך נימוח לגמרי כדם צלול או סגי דנימוח כדונג רך.

אם נמוחו טמאה ואם לאו טהורה, המפלת כמין דגים וכו' אם יש עמהם דם וכו' - לקמן כב: דנה הגמ' האם פליג ר' יהודה גם על בבא דהמפלת כמין דגים וכו'. והנה האם יש לרדן בזה גם על בבא קמייתא

דקליפה ושערה - יעוי' בחוס' לקמן כב: (ד"ה ליטוג), ובדברינו שם.

המפלת מין בהמה חיה ועוף וכו' - בגמ' דנו טובא באלו מן הצורות טמאה לידה ובאלו טהורה. ולמעשה כתבו הראשונים (רש"י נמו"כ ז. ג. למנ"ן נהלכותיו ז. ג. הרמב"ם נכנה"ג ע"פ הפרישה, ונכ"ל פ"ק י"א. י"ג.) דעכשיו אין אנו בקיאים בצורות ולכך חוששת בכלול לולד ואמו טמאה לידה, וכן פסקו בטור ושו"ע (קלד. ג.).

והנה הרמב"ם (פ"ק י"א. י"ג.) כתב "כל מה שאמרנו ביולדת שאמו טהורה הרי היא טהורה בזמן הזה", והשיג עליו הראב"ד הג"ל דמי יכיר בצורות ויטהר, אך כתב הב"י (סי' קל"ד) שגם הרמב"ם ודאי מודה שמי שאינו מכיר יפה הצורות יש להחמיר, אלא שהיה מחזיק עצמו או הנמצאים בזמנו כבקיאים ומכירין בצורות יפה, ושאר הראשונים ידעו בעצמם ובדורם שאין בקיאים וכו"ש לדורות הבאים.

ובפסקי הרשב"ץ (ג.) איתא שיטה מחודשת, דאפילו לדין שאין בקיאים בצורות, אם יש בצורה ב' עינים או ב' לסתות שאין דומין לאדם לא מספקין בהו בטומאת לידה ומטהרין.

גמ'

ר' יוחנן וכו' ורבנן סברי לא אמרינן רוב חתיכות של ארבעת מיני דמים:

מצינו בראשונים כמה שיטות בביאור סברת רבנן לאוקימתא זו:

א. תוס' (ד"ה ורנן) מסקי דרבנן סברי דרוב חתיכות לאו של ד' מיני דמים, וכ"ס

מדברי רש"י לעיל ריש י"ט., וע"ע להלן בשיטת רש"י.

ב. הרמב"ן והר"ן נקטו דאינו רוב אלא מחצה על מחצה, ומ"מ רבנן מטהרים ודאי לפי החזקת האשה מסייע למחצה להעמידה בחזקת טהרה [ולשיטתם דלא ילפי מסוטה, דהא בדין ספק טומאה ברה"י לא מוקמינן אחזקה].

ג. אך הרשב"א דחה סברא זו, וס"ל דלפי האמת אף רבנן מודו דרוב חתיכות מארבעת מיני דמים תמצא דלינת לחזקה כלל. והנה לא פירש הרשב"א א"כ מה סברת רבנן, ומשמעות דבריו דמסכים לסברת רש"י שהביא וכתבנוה בסמוך, אך לעיל יח: פירשו הרשב"א והריטב"א [בפי' שני] דרבנן כנגד הדין חתיכות מד' מיני דמים איכא חזקת טהרה דהאשה ומצוי נמי שמפילה משאר מיני דמים ולפיכך טהורה לגמרי.

ד. הרשב"א והריטב"א הביאו פירוש רש"י דאכן רבנן לא קאמרי דטהורה גמורה היא אלא ספק ותולין, ובתוס' ר"ד גם נקט הכי דייק ואת מדברי רש"י ד"ה לא אמרינן שכתב "דלא אחזק לן האי רובא", משמע דרבנן מודו לרוב זה אלא דסברי שאינו רוב גמור, אך כתב התוס' ר"ד דמדברי רש"י לעיל י"ט. מפורש דרבנן לא סברי כלל האי חבא, [ועיי' לעיל יח: בדברינו בגמ' ד"ה אלא למעוטי]. ועיי' ברשב"א וריטב"א שהביאו הדין לפירש"י דרבנן הו' ספק ותולין ודחו הראיה. אך שאר הראשונים נקטו דרבנן סהרין כודאי, אלא דכ"א מסברא דיליה וכדלעיל.

הרבנן סברי ל"א רוב חתיכות של ד' מיני דמים - כתב החודד הלכות דאין להקשות לרבנן דמ"מ ניוחש שמא היה דם גמור בחתיכה, דסברא זו קאמר ר' יוחנן לקמן א"כא דרשב"י, ותנא דמתני' לא חש לה. וע"ע משי"כ לישב הערל"ג.

כי אתא רב הושעיא מנהרדעא אתא ואייתו מתניתא ביריה - בביאור כפילות הלשון 'אתא ואייתו' השגור בש"ס - עיי' הגהות ריעב"ץ.

אלא אמר רב"י באפשר לפתיחת הקבר בלא דם קמיפלגי ובפלוגתא דהני תנאי וכו' - הרשב"א והריטב"א הביאו שיטת רש"י דרבנן דמתני' לא מטהרים לגמרי אלא לתלות מספק משום דאף דאפשר לפה"ק בלא דם מ"מ יש גם לחוש שמא היה דם, ולפי דר"י נקט במתני' 'טמאה' ועשאה ודאי נקטו חכמים 'טהורה' אף דהוי ספק.

וכתבו הרשב"א (ד"ה ורנן) והריטב"א (נמוך טעמוד) דלכאורה כן משמע מדאוקמינא ת"ק דידן כת"ק דר' יהושע והוא עשאה כספק ומביאה קרבן ואינו נאכל, אך מסקי דאינה ראייה, דהא התם ודאי הפילה אלא דלא ידעינן מה הפילה ואפשר דהוי דם ולכך הוי ספק, משא"כ בתיכה שבדקונה ואין עמה דם י"ל דטהורה ודאי דאפשר לפה"ק בלא דם.

וכסברת מסקנת הרשב"א והריטב"א כן נקטו הרמב"ן הר"ן והמאירי דת"ק דמתני' מטהר כודאי - עיי' בדבריהם, ולסברא זו כיון גם המהרש"א מדעתו, וע"ע מרומי שדה.

באפשר לפתיחת הקבר בלא דם קמיפלגי:

קובץ דינים והערות בנושא זה:

א [לענין הלכה: הרמב"ם (פ"ק י"ג. ג.) פסק כרבנן דמתני', ונמצא דפסק דאפשר לפה"ק בלא דם, וביאר סברתו המגיד משנה משום דהלכה כרבים כנגד היחיד, ועוד דהלכה כסתם משנה, עיי"ש עוד, ועיי' על דבריו בחכמת בצלאל. אך הראשונים (רא"ש סי' א', הרמב"ן נהלכותיו, ורש"י נמו"כ ז. ג. ונמלוכוזי לפל י"ט:) פסקו כר' יהודה דא"א לפה"ק בלא דם, ומשום דהכי ס"ל לרבא לקמן סו. והוא בתרא.

והנה הראב"ד שם השיג על הרמב"ם וד"ל